

## NEO-KLÂSİK BİR ŞÂİR EDİP AYEL

Yrd.Doç.Dr. Ali BULUT \*

"Mahkeme-i Temyiz" âzalarından Mehmet Emin Bey'in oğlu olan Mahmut Edip Aysel, İstanbul'da 23 Ağustos 1894'te doğmuştur.<sup>1</sup> Galatasaray Lisesi'ni bitiren Aysel,babasının ziraata elverişli arazilerinin işlenmesini düşünmesini sonucu yüksek öğrenimi için Fransa'ya gönderilir. Paris yakınlarında bulunan bir yüksek ziraat okulunda ziraat teknolojisi öğrenimi görerek, 1914'te mezun olur. Ancak, İstanbul'a döndüğünde görür ki, babası bütün arazilerini satmıştır.<sup>2</sup> O da öğretmenlik mesleğine girer.\* Bu kutsal görevi çok seven Aysel, 1 Ekim 1955'te emekliye ayrılıncaya kadar kendisini tamamıyla öğrencilerine adar.

Evlenmeyen<sup>3</sup> ve bu durumdan "Yalnız geçen ömrüm, ne yazıktır ki hedersin!"<sup>4</sup> mısraındaki söyleyişle şikayetçi olan şâir, 17 Ocak 1957'de İstanbul'da hayata gözlerini yumar.

Daha Fransa'da öğrenci iken şiirle uğraşmaya başlayan Aysel, burada Türkçe ve Fransızca şiirlerini yazmıştır. Fransız dili ile yazdığı şiirleri, yabancı şâirler için bu ülkede hazırlanmış bir antolojide yer aldığı gibi, kitap halinde de basılmıştır. Ayrıca 1938'de Fransa'da yapılan bir şiir yarışmasında birinciliği kazanmış olması, bu alandaki başarısının derecesi hakkında bir fikir verebilir.<sup>5</sup>

Türkçe şiirlerini uzun süre yayımlamaktan kaçınmış olan Aysel'i Türk okuruna ilk defa tanıtan 9 Ağustos 1941'de İstanbul'da çıkan haftalık Çınaraltı dergisi olmuştur. Kendisiyle yapılan bir "mülakat"a derginin dördüncü sayısında yer verilmesinden sonra şâirin, tamamlayıp da o zamana kadar yayımlanmamış şiirleri birbiri ardınca okura sunulur. Böylece Edip Aysel, neo-klâsik tarzın örnekleriyle 1940'lı yılların şiirimizde başlattığı erozyonun yanı başında "divan edebiyatındaki nazım şekillerini ve bilhassa bunların en liriği olan gazeli bugünkü zevke göre yaşatmak... Fakat bunu eskiye nazirelerle değil; bugünkü dille, bugünkü hayâllerle süsleyerek yapmak"<sup>6</sup> gayesiyle yeni

\* Ondokuz Mayıs Üniv. Eğt. Fak. Öğrt. Üyesi.

<sup>1</sup> Necdet Sancar, "Edip Aysel, Hayatı Şairliği ve Eserleri",Yeni Yayınlar,Nisan 1957,C.1-2,s.121

<sup>2</sup> a.y.

\* Edip Aysel'in ilk memuriyeti " İstanbul Muhtelit ve Muvakkat Encümeni"nde adli mütercimlikdir. Bu göreve 11 Ekim 1922'de başlamıştır. Çok kısa süren bu görevden sonra, 27 Kasım 1922'de Davutpaşa Lisesi Fransızca öğretmenliğine başlar. Sırasıyla, Çatalca Lisesi (2 Haziran 1924); Kabataş Lisesi (3 Ekim 1924); Beyoğlu Erkek Lisesi (31 Ekim 1949); İstanbul Erkek Lisesi (21 Ekim 1950) Fransızca öğretmenliklerinde bulunur. Son görev yeri olan İstanbul Erkek Lisesi Fransızca öğretmenliğinden 1 Ekim 1955'te emekli olur.

<sup>3</sup> H. Fethi Gözler, Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri, Ank.1967,s.282.

<sup>4</sup> Edip Aysel, "Yağmur", Mozaik,s.68.

<sup>5</sup> Necdet Sancar,a.g.y. , s.122.

<sup>6</sup> Edip Aysel, Çınaraltı, 30 Ağustos 1941, C.1,S.4,s.10.

ruhlu gazelleri, mesnevileri ve müstezatlarıyla Çınaraltı'nın sayfalarını süsler. Ayrıca, bir çok batılı nazım şekillerini Türk edebiyatında ilk defa kullanmış olmasıyla dikkatleri üzerinde toplar.

Daha önce Türk şiirinde, Servet-i Fünûncularca benimsenen "sone" ve "terzarima" ile, sonraki nesillerin ilgi duyduğu "balâd" gibi batı nazım şekillerinin klâsik kurallara uygun ilk örnekleri, Edip Ayel tarafından verilmiştir.<sup>7</sup> "Eyüp"<sup>8</sup> adlı sonesi, "Göksü"<sup>9</sup> gibi terzarimaları, "Yaşamak"<sup>10</sup> başlıklı baladı bu tür çalışmaların en güzelidir. Bunun yanında, kendisine kadar Türk edebiyatında çok az bilinen "rondeau", "triolet", "villanelle", "ternaire" gibi nazım şekillerini kullanmış, bu nazım şekilleri hakkında dergiye yazdığı yazılarda tanıtıcı bilgiler vermiştir.

İşte biz bu makalemizde, "Büyük şâir Yahya Kemal'in yaşattığı Türk aruzu ile şiir söylemeyi zevk edinen"<sup>11</sup>, O'nun izinde, aruza hece çeşni ve sadeliğini vermeye çalışarak, kökü bizde olan; yerli, millî, ananevî "divan klâsizması" nı devam ettirme gayesiyle dönemin "Türkçü Fikir ve Sanat Mecmuası" Çınaraltı'nın yazı kadrosunda yer alan Edip Ayel'in, şiir ve nesirlerini "öz" yönünden inceleyeceğiz.

## A. ŞİİRLERİNDE İŞLEDİĞİ DUYGULAR

Çınaraltı'nın dördüncü sayısından itibaren Edip Ayel'in 58 şiiri derginin 4-130'uncu sayılarında yayımlanmıştır. Ayrıca, Dr. Rıza Nur'un çıkardığı Tanrıdağ dergisinde de "Mohaç" ve "Mızrab" adlı şiirleri yayımlanır.<sup>12</sup>

Ayel, Türkçe şiirlerini Mozaik ve Şehrayin adını verdiği iki kitapta toplamıştır.<sup>13</sup> Şâirin bu iki kitapta yer alan 114 şiiri dikkatlice okunduğunda görülür ki, O'nu saran, sürekli meşgul eden, dönüp dolaşip üzerinde yoğunlaştığı iki temel duygu vardır. Bunlar: Aşk, memleket sevgisi ve tarih şuurudur.

### a) Aşk Duygusu

Alain "sevgi şiirdir" der.<sup>14</sup> Bu temel duygu bütün şâirleri sarmıştır. Nitekim "Şiir en büyük mevzuu aşkta buluyor; saf şiirin en büyük mevzu kaynağı aşktır."<sup>15</sup> tesbiti de bunun en güzel ifadesidir.

<sup>7</sup> Necdet Sancar, "Edip Ayel, Hayatı Şâirliği ve Eserleri", Yeni Yayınlar, Nisan 1957, C.1-2, s.122.

<sup>8</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.37.

<sup>9</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.49.

<sup>10</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.47.

<sup>11</sup> Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.2, s.1259.

<sup>12</sup> 1942 yılında İstanbul'da çıkmaya başlayan "İlmî Edebî ve Türkçü" Tanrıdağ dergisinin 7 ve 9. Sayılarında yer alan bu iki şiirden başka Ayel, 10. Sayıdan itibaren dergi için tercüme de kaleme alır. La Rochefoucauld'un Les Maximes'inden yaptığı bu tercüme 13. Sayıya kadar devam eder. Dr.Rıza Nur'un ölümü ile derginin yayımı durunca, iyi başlayan bu çalışma da yarıda kalır.

<sup>13</sup> Mozaik 1944'te İstanbul Nümune Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın başında "Neo-klâsik şiirler " kaydı bulunmaktadır. Ayrıca, "Neo-klâsizm" başlığı taşıyan iki sayfalık bir de önsözü vardır. Kitapta Divan edebiyatı ve Batı nazım şekilleriyle yazılmış 74 şiir yer alır.

<sup>14</sup> 1953'te Yenilik Basım evince çıkarılan Şehrayin ise, şâirin 1933-1953 yılları arasında yazmış olduğu "fetih ve cenk şiirleri"ni ihtiva eder. Kitapta klâsik Batı ve Divan edebiyatı nazım şekilleriyle yazılmış 40 şiir vardır.

<sup>15</sup> Alain, Söyleşiler, MEB. Yayınları, İst.1989, s.131.

Şiire gönül veren Edip Ayel de,kendinden öncekileri örnek alarak bu temel duyguyu mısralarına yerleştirir. Aşk O'na göre bir "zehir"dir. Buna rağmen kimse bu zehirden içmeye kanmamıştır:

"Sevdikçe zehir insana Kevser geliyormuş  
Kim zehrine aşkın kanabilmiş bir içimde?"<sup>16</sup>

Aşk duygusunun yarattığı binbir türlü ıstıraba rağmen O, bundan hoşnuttur. Bu cefayı çekmekten adeta zevk alır:

Çektir, kara sevda bize çektir!  
Candan da cefadan da bezilse.  
İnsan nice mihnetle ezilse,  
Bir defa sevenler sevecektir.<sup>17</sup>

Aşk, tadılacak "bir meyva"dır.Şair Tanrısına bu meyvayı öldürmesi ve kendisine tattırması için yalvarır. Hayatın, yaşamanın onsuz bir anlamı yoktur:

"Bir meyva ümîdim, onu Rabbim bana oldur!  
Elbet keremin kör kaderimden daha boldur,  
Yok talihimiz işte muhabbet konusunda.  
Olmazsa eğer, durma ölüm bekleme! doldur!"<sup>18</sup>

Onun tek istediği "yaslanacak bir cici koldur". Deli gönlündeki tunca bu "yâr"ın adını kazmıştır bile. O nazlı hayâl şâirin gönlünde boylu boyunca yatar.<sup>19</sup>

Sevgiliye kavuşma ümîdi şâiri mutlu eder:"Yine bir tatlı hayâl ardına düşmüş gezerim/Yine mestim,bırakın!"<sup>20</sup> söyleyişinde bunu duyarız.

Hele gizliden gizliye yaşanmış bir aşk macerasının sırlarını bize veren şu mısralar:

"Döndüktü tanışmaz gibi,gözler yine yerde.  
Yaprak gibi titredi vedalaştığımız eller,  
Parlardı bakışlarda ne sır kalmış emeller!  
Görmüştü Bebek bizleri yalnız tepelerde,  
Düşmüştü gönül işte o gün bir yeni derde!"<sup>21</sup>

Şâir, "gönlündeki boş cennet"i dolduran "hûri sesi"ni duyduğu anları hatırlar. Fakat bu da çok sürmez. İki sevgiliyi Bebek o günden sonra ıssız tepelerde görmez olur. Hisar da ufuklarının üstüne perde germez.<sup>22</sup> "Bir tatlı bakış, sırlı gülüş, bir küçük ej"<sup>23</sup> yoktur artık.

Yıllardır sevdanın o tükenmez çilesiyle avunmuş bu dertli şâir, sevgililerine sitem eder:

<sup>15</sup> M. Kaya Bilgegil, Cehennem Meyvası, İst.1944, s.29.

<sup>16</sup> Edip Ayel, "Kevser", Mozaik, s.12.

<sup>17</sup> Edip Ayel, "Kelebek", Mozaik,s.61.

<sup>18</sup> Edip Ayel, "Kâkıl", Mozaik, s.60.

<sup>19</sup> Edip Ayel, "Yolcu", Mozaik, s.11.

<sup>20</sup> Edip Ayel, "Bahar", Mozaik, s.59.

<sup>21</sup> Edip Ayel, "Bebek", Mozaik, s.35.

<sup>22</sup> Edip Ayel, "Bebek", Mozaik, s.35.

<sup>23</sup> Edip Ayel, "Sır", Mozaik, s.115.

Sevdiklerimin çıkmadı bir doğru dürüstü,  
Hepsinde yalan sanki dudaklarında süstü  
Rûhum benim artık bütün insanlara küstü.<sup>24</sup>

Bundan böyle O'nun için tek teselli, tek avuntu içki olur. Sevgililerden söz etmek istemez. Kalbi yaralıdır:

"Doldur! Kardeşim çok, bana bahsetme kadından;  
Bir kuş gibiyim şimdi vurulmuş kanadından."<sup>25</sup>

Edip Ayel'de aşk duygusu, başlangıçta kendisinden öncekileri tekrarlayan ve aşkın verdiği ıstırapı ön plâna çıkararak "fantazi" bir karakter gösterir ve o çizgide devam eder. Sevgilinin "can almak için olsa da" yine gelmesi istenir;<sup>26</sup> "vuslat zehir olmuş deseler" bile çekinilmeden içilir. Sevgiliden gelebilecek "her kahrı tevekkülle susup sineye" çekilir.<sup>27</sup>

Fakat, daha sonra bu duygu, şahsî bir özellik kazanır. Bu bakımdan beşerî bir çizgiye yaklaşır. Aşkın peşinde bunca koşmasına rağmen bir evlilik yapamayan şâir,, zaman geçtikçe bunun derin acısını duymaya başlar. Bu duyguyu terennüm eden mısralar bize şahsî bir ıstırapı duyurur. İçinde yanan ateşi söndürmesi için rüzgârdan medet uman şâir şöyle seslenir:

"Durma rüzgâr ki dolmuşum, es, es...  
Kimi sarhoş diyor, kimiye deli!  
Bir acım var ki anlamaz herkes,  
Bir ömürdür o mihnetin bedeli.  
Yılların aktı gitti işte seli,  
Ne ocak var tüten, ne şen evlâd  
....." <sup>28</sup>

Bu durum şâiri çok üzer. Kendini "Elem cehennemine" inmiş olarak düşünür. Onun için artık "inziva"ya çekilmeyi ister. "Rûhunun acıyla dolup inlemesi" dileğinde bulunur.<sup>29</sup> Ayel'in derinden yaşadığı bu "acı"yı "Yağmur" adlı şiirinin şu mısraı en yoğun bir duyarlılıkla yansıtmaktadır:

"Yalnız geçen ömrüm, ne yazıktır ki hedersin!"<sup>30</sup>

#### **b) Memleket sevgisi ve tarih şuuru**

Edip Ayel, üstadı Yahya Kemal gibi "tarihiyle barışık" birisidir. Bu bakımdan O'nda vatan sevgisi dünden bugüne, bugünden yarınlara doğru genişler. Şâire göre Türk insanı vatanının kölesi olmalıdır. İnsan, kölesi olmadığı için efendisi olamaz.

<sup>24</sup> Edip Ayel, "Bir Kuş Gibi", Mozaik, s.57.

<sup>25</sup> a.y.

<sup>26</sup> Edip Ayel, "Vehim", Mozaik, s.14.

<sup>27</sup> Edip Ayel, "Hevenk", Mozaik, s.66.

<sup>28</sup> Edip Ayel, "Acı", Mozaik, s.37.

<sup>29</sup> a.y.

<sup>30</sup> Edip Ayel, "Yağmur", Mozaik, s.68.

Yaradan'ın ünlü yarattığı bu yurda kul olmak gerekir.<sup>31</sup> Çünkü, "Türkiye her şeyden ulu"dur ve "vatan kızıl zulme kal'a"dır.<sup>32</sup>

"Dağı taşı inci, içi dışı cevher"; "beyi ekinci" , "suyu kevser" olan bu güzel Anadolu toprağı, büyük kurtarıcı Atatürk'ü "başa oymak eden"dir. Bu yüzden bize düşen ölkü, bu vatana "köle olmak"tır.<sup>33</sup> Görüldüğü gibi, Ayel'de vatan sevgisi, onu düşman işgalinden kurtarıp bizlere emanet eden Atatürk sevgisiyle birleşir:

"Göğsünde bu yurdun tüte durdukça ocaklar  
Eksilmeyecektir ona kan ağlayacaklar

.....  
Her Türk Ata'nın yolcusudur, bir kişi kalsa!  
Atmaz bir adım arkaya: Türküm! Diyecek genç  
Yoktur onu inkâr edecek, varsa ne öğrenç!"<sup>34</sup>

Şâire göre, bu güzel vatan üzerinde aynı havayı soluyan her ferdin "kalbindeki yurt aşkını öpüp alınra tac etmesi"; en çok bu güzel ülkeye bağlanması, onu sevdirip saydırması"<sup>35</sup> gerekir.

Dünü olmayan bir milletin bugünü de olmaz. "Bütün medenî milletlerde mazi kültürü vardır. Maziyi yıkan, yok eden, halihâzır en zengin kaynaklardan mahrum etmiş olur."<sup>36</sup> İşte bu duyarlılık içinde olan Edip Ayel,tarihinin anlı şanlı günlerine özlem duyar. Yapılan büyük işleri hatırlamanın coşkusuyla yüreğı ümit ve cesaretle dolar. Kendine olan güveni artar. Bu duygularla şu söyleşiye ulaşır:

"Devrin sadrazamı olsam da bir gece  
Hükmeylesem şu âleme ta Çin'den İsveç'e  
Alsam huzura elçiler, öptürsem el etek "<sup>37</sup>

Mohaç, Niğbolu gibi tarihimizin en görkemli savaşları aynı duyarlılıkla dile getirilir. Tarihini açıp ecdâdını yâdeden her Türk evlâdı, Mohaç'ta Garbın kibrini yere serdiğimizi<sup>38</sup> görecektir. Niğbolu'daki savaş meydanı ise şu şekilde tasvir edilir:

"Etrafı tararken palalar bin çelik elle,  
Bir meyvaya benzerdi düşen her bir kelle!  
Gazileri cennetlik eden ses: Ulu tekbîr  
Aşmıştı bütün dağları azgın kara yelle."<sup>39</sup>

Ayel, İstanbul'un fethiyle ilgili bir çok şiir yazmıştır. O'nun Şehrayin adlı eseri, "fetih ve yurt şiirleri" olarak nitelendirilmiştir. "Hisarlar" başlıklı şiirinde İstanbul'un Türklerin eline geçişini şöyle değerlendirir:

"Burda gülmüştür Osmanoğluna şans,

<sup>31</sup> Edip Ayel, "Cumhuriyet", Mozaik, s.77.

<sup>32</sup> Edip Ayel, "Türkiye", Şehrayin, s.54.

<sup>33</sup> Edip Ayel, "Anadolu", Şehrayin, s.54.

<sup>34</sup> Edip Ayel, "Ölmez", Mozaik, s.28.

<sup>35</sup> Edip Ayel, "Yay", Mozaik, s.29.

<sup>36</sup> Mehmet Kaplan, Nesililerin Ruhu, "Basamaklar", s.143.

<sup>37</sup> Edip Ayel, "Hayâlebâd", Şehrayin, s.9.

<sup>38</sup> Edip Ayel, "Mohaç", Mozaik, s.26.

<sup>39</sup> Edip Ayel, "Niğbolu", Mozaik, s.40.

Şu delikten vuruldu kahpe Bizans!  
Burdadır burda yurdumun temeli." 40  
Görüldüğü gibi O, Anadolu'nun Rumeli'yle bütünleşmesinin "fetih"le gerçekleştiğinin şuurundadır.

## B. NESİRLERİ ÜZERİNE

Edip Ayel, Çınaraltı'nın ikinci cildinin 29. Sayısından itibaren , dergide yayımlanan yazılarında, başta "şiiir" olmak üzere bir çok edebî "mesele"yi irdelemiştir; bizde denenmemiş yeni nazım şekillerini tanıtmıştır.

"Sanat ve Teşvik" başlıklı yazısında her dönemde güncelliğini koruyacak olan bir "mesele"yi, gençlerin özendirilmesini ele alır. Gençleri sanat çalışmalarında isteklendirirken, onlarda "fevkalade bir haslet" görülemiyorsa, sırf genç olduğu için "teşvik" edilmelerini uygun bulmaz. Ayel, yazısında ayrıca, bazı "teşvik"çilerin samimi olmadığına işaret eder:

"Gençleri teşvik edenlerden bazı 'üstat' geçinen kimseler vardır. Bunların düşüncelerinde bîtarafılık yoktur. Bunlar kendilerine taraftar arayan, kendi eserleri veya mefrûz dehaları lehinde söz söyleyeceklerin adedini çoğaltmaya çalışan hesabî kimselerdir. Bunların emsaline İstanbul'da Küllük'te ve Beyoğlu'nda bazı pastahane köşelerinde, lokanta masalarında rastgelinir." 41

Tâbiî yanıtılan genç de, "ömrünün sonuna kadar isim yapamadığını, kadrinin bilinmediğini, halkın sanattan anlamadığı teranelerini tutturarak gazete idarehanelerinde, kitapçı ve tâbi peşinde sürüp duracak." 42 Böylece, başarısızlığa uğramış bir kişi oluşunun acısını çekecektir.

Bu konuda bir başka yanıt ise, "münekkit geçinen bazı kimseler"ın gençleri teşvikî, haklı veya haksız, prensip olarak kabul etmeleridir. Bunların amacı, olur da özendirilen gençler içinden cidden "cevherli biri" çıkarsa, onu ilk önce kendilerinin keşfettiklerini ileri sürerek bundan gurur duymalarıdır. Ayel, bu kişileri, "mutlaka kazanmak için piyango'nun bütün numaralarını satın alan adama " benzetir. 43

O'na göre, gençleri teşvik edenlerin, sanata özendirilen gençlerin "kabiliyetine, bu kabiliyetin ileride çok inkişaf edeceğine itimadı" 44 olmalıdır.

Ayel, yazısında, gençleri ümitsizliğe düşürmenin sakıncalarından da söz eder. Onlar için bütün dergi kapılarının kapalı kalmamasını, sergi ve konser salonlarının açık tutulmasını ister. O'na göre, bu imkânlar içinde çalışıp, kendilerini gösterebilen gençlerin teşvike hakları olabilir. Gençler için "Halkevleri" en iyi yetişme ve kendini ispatlama yeridir. 45

40 Edip Ayel, "Hisarlar", Mozaik, s.45.

41 Edip Ayel, "Sanat ve Teşvik", Çınaraltı, C.2 , S.41, s.12.

42 a.y.

43 a.y.

44 a.y.

45 a.y.

Edip Ayel Çınaraltı'ya yazdığı başka bir makalede ise, edebiyatımızın en önemli "mesele"lerinden biri olan "yanlış taklit" üzerinde durur. O'na göre, başta Servet-i Fünûncular olmak üzere, Fecri-î Âtîciler de bu hatadan kurtulamamışlardır. Bu hareketlere mensup şâirler, Fransızlardan aldıkları şekillerin ilk örneğini, güç olduğundan taklit edememişler, işin kolay tarafına gitmişlerdir. Bunun nedenine gelince, Ayel, şu tür bir açıklamada bulunur:

"Klâsik şekillere karşı bizde gelenek olmaya başlayan bu hürmetsizliği anarşiden ziyade dikkatsizliğe ve vukufsuzluğa atfetmek daha doğru olur. Onlar yalnız kıta ve üçlüklerin sayısı ile ilgilenmişler, fakat kafiyelerin ne şekilde teselsül (zincirleme) ettiğine aldırıs etmemişlerdir. Buna sebep, Fransız şiirinde bir kafiye kanunu olduğuna vukufuları olmamalarıdır."<sup>46</sup>

Aynı yazıda Tevfik Fikret'in klâsik kurallara uygun bir tane sonnet ve bir tane terza-rima yazabildiğine de işaret eden \* Ayel, O'nu da eleştirir:

"Dünkü edebî yeniliğimizin en büyük önderi sayılan Tevfik Fikret Türk şiirini işte böyle sathî bir görüşle Garplılaştırmağa kalkmıştır. O'nu örnek ittihaz (tutma) edenler de üstatlarının Garbî takliden verdiği yeni şekilleri bir nassı katı' gibi kabul etmişler ve bugünkü tezebzübün (karışıklık) zemininin hazırlamışlardır."<sup>47</sup>

Ayel'in Çınaraltı'ya yazdığı yazılarda üzerinde en çok durduğu "şiir sanatı"yla ilgili "mesele"lerdir. Yazıların başlıklarına baktığımızda bunu görebiliriz: "Şiir ve İlah" <sup>48</sup>, "Şiir ve Tenkit" <sup>49</sup>, "Şiir ve Kitap" <sup>50</sup>, "Şiir ve Lafız" <sup>51</sup>, "Şiir Anlayışı" <sup>52</sup>, "Şiir ve Fikir" <sup>53</sup>, "Şiir ve Şekil" <sup>54</sup>, "Şiir ve Müzik" <sup>55</sup>, "Şiir ve Kaide" <sup>56</sup>, "Şiirde Lirizm" <sup>57</sup>. Ayrıca, derginin düzenlediği "Hece mi Aruz mu?" <sup>58</sup> Anketine verdiği cevapları da bu listeye eklersek, O'nun şiir konusunda yoğun bir çalışmaya girdiğini söyleyebiliriz. Böylece, hem kendi şiirinin temellerini oluşturur hem de "şiir sanatı" etrafında yazılan yazılara katkısı olur.

<sup>46</sup> Edip Ayel, "Yanlış Taklit", Çınaraltı, C.2, S.45, s.12.

\* Ayel Çınaraltı'da kaleme aldığı "Sonnet" başlıklı yazıda bu konuda şunları söyler: "Servet-i Fünûn şâirlerinin garpten aldıkları nazım şekilleri içinde en fazla kullandıkları "Sonnet" olmuştur. Tevfik Fikret bu şekle pek düşkündü. "Rûbab-Şikeste"nin ikinci tabında otuzbir tane sonnet saydık. Ne yazık ki bunların ancak bir tanesi klâsik şekle uygun olarak yazılmıştır. Diğer otuz tanesi Fransızların "İrréguller" dedikleri mısra ve kafiyeleri şâirin fantezisine göre değişik sonnet'lerdir ki Fikret'in Turan edebiyatına getirmek istediği yenilikler hususunda pek esasa riayetkâr olmadığını gösterir."Rûbab-i Şikeste" şâirinin yegâne klâsik sonnet'sinin ismi "Rakibe"dir.(Çınaraltı, "Sonnet", C.2, S. 38, s.11.)

<sup>47</sup> Edip Ayel, "Yanlış Taklit", a.y.

<sup>48</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.42, s.12.

<sup>49</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.44, s.12.

<sup>50</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.51, s.13.

<sup>51</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.56, s.13.

<sup>52</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.3, S.62, s.13.

<sup>53</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.3, S.64, s.11.

<sup>54</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.3, S.65, s.7.

<sup>55</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.3, S.71, s.13.

<sup>56</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.3, S.75, s.8.

<sup>57</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.2, S.30, s.5.

<sup>58</sup> Edip Ayel, Çınaraltı, C.4, S.126, s.8-12.

Şiirde ilham konusunu işlediği "Şiir ve İlham" başlıklı yazısında şunları söyler:

"İlham bir rüzgâra benzetilebilir. Şair ruhunun bütün pencerelerini ona açmadıkça, öz şiirin kokusunu almak, havasını teneffüs etmek imkanlarını temin edemez. Fakat, bu rüzgâr her zaman esmez; yıllarca beklenir de ruhumuzun bir tek yaprağı bile kıvıldamaz. Aylarca rüzgârsız bir yazın bunaltıcı kuraklığı içinde çırpınıp dururuz. İşte kısır şairlerin nasipsizleri bu rüzgarın ruhlarında sık ve kuvvetli esmemesinden ileri gelir. Bilâkis hakiki şairlerde bu rüzgâr daima eser."<sup>59</sup>

Ayel, "ilham"ı halis şiirin esası olarak kabul eder. O'na göre, bu içten gelen kuvvetin okura duyurulmasıyla okuyucu da şairin "derunî heyecanına benzer bir ürperme" duyar ki, işte buna "Brémondien" manâda öz şiir denir.<sup>60</sup>

Yazısını, Valery'den yaptığı alıntılarla genişleten Ayel, O'nun, "İlahlar bize bazen lütfen birinci mısraı ihsan buyururlar." Sözüünü, ilhamı büsbütün yabana atmadığının delili olarak gösterir.<sup>61</sup>

"Şiir ve Fikir" adlı yazısını, estetekçi Alain'in görüşleriyle zenginleştirerek bize sunan Ayel, O'nun " Hakiki şair mısra yaparken ifade ettiği fikri bulandır." Sözüünü benimser. Mozaik şairi, yazısını rahip Bremond'un sözleriyle tamamlar: " Hakiki şiir ne imajlarda, ne fikirlerde, ne de kelimelerdedir. Onların içinden geçen ve onları yücelten "esrarengiz şey" olmadıkça ortada şiir yoktur."<sup>62</sup>

Ayel, şiirde "şekil"e çok önem verir. " Şiir ve Şekil" başlıklı yazısında bu konu üzerinde durur. Makalesinde, başta Alain olmak üzere, Valery, J.J.Rousseau, Paul Souday, Henri de Regnier ve Moreas'ın şiirde "şekil"i önemseyen görüşlerine genişçe yer verir O'na göre "ritmi mısraa sokan vezin ve kafiyedir."<sup>63</sup> Bu iki unsuru kaldırdığımızda "mısra âdi bir nesir satırından başka bir şey değildir."<sup>64</sup> Ayel, vezin ve kafiye olmadıkça "nazım ve manzume de" olmayacağı görüşündedir. Bu yüzden Türk şiirinde en "çarpıcı değişme"yi yapan Garip hareketini, şiirde "ritm"i sağlayan "vezin ve kafiyeyi" reddettiğinden dolayı eleştirir. Onlar için "Bobstil ismi verilen şiirler vezin ve kafiyenin temin ettiği 'ritm' in bütün avantajlarından mahrumdurlar." der.<sup>65</sup> Ayel, bu tür şiirleri "terennüm edilmeyip yalnız yüzünden okunmakla" yetinilen " şarkı güftelerine benzetir."<sup>66</sup>

Çınaraltı'da şiir üzerine kaleme aldığı bir diğer makale de "Şiir ve Müzik" adını taşır. Ayel, her zaman yaptığı gibi, bu yazısına da Alain'in konuyla ilgili görüşlerini aktararak başlar: "Hakiki şiir, işitilir işitilmez derhal kulakta hissedilir ve yüksek sesle okunur okunmaz boğaz, hançere, nefes hatta bütün benliğimiz onu duyar. Çünkü şiir her şeyden evvel bir nevi müziktir."<sup>67</sup> Daha sonra "öz şiir nazariyecisi" olarak belirttiği

<sup>59</sup> Edip Ayel, "Şiir ve İlham", Çınaraltı, C.2, S.42, s.12.

<sup>60</sup> a.y.

<sup>61</sup> a.y.

<sup>62</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Fikir", Çınaraltı, C.3, S.64, s.11.

<sup>63</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Şekil", Çınaraltı, C.3, S.65, s.7.

<sup>64</sup> a.y.

<sup>65</sup> a.y.

<sup>66</sup> a.y.

<sup>67</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Müzik", Çınaraltı, C.3, S.71, s.13.



Bremond'dan alıntılar sunar. Yazı, İngiliz düşünürü Carlyle, şair ve filozof Guyau, eleştirmen ve estetikçi Remy de Gourmont, Fransız bilim adamlarından Lionel Landry, Fransız şairlerinden Fernand Gregh ve nihayet Valery'in konu etrafında ileri sürdükleri görüşlerine de yer verilerek tamamlanır.

Yeni klâsik şiir sahasında özenli bir çaba gösteren Edip Ayel, bu anlayışın gereği olarak, "kaide" meselesini de "Şiir ve Kaide" adlı yazısında ele alır. O, bu makalesinde de çeşitli şair ve yazarların sözlerinden alıntılar yaparak bu konuya açıklık getirmeye çalışır. Alain'in "her devrede sanat eserinin en iyisi en eski şekilleri taklit suretiyle meydana gelmiştir. Romantik şairlerin en iyi mısraları klâsik şekilde olanlardır. Güzel mısraların en hepsi klâsik muntazam şekildedir. Bunun böyle oluşu manâ kaideye uydurulduğu için değil, manânın kaidenin sağlamlığı sayesinde belirdiği, daha iyi tebarüz ettiği, meydana çıktığı içindir. Mazbut bir kaideye uymadan şiir yaratılabileceğini zannetmiyorum." <sup>68</sup> Sözlerini aktararak yazısına derinlik kazandırır.

Klâsiğin temel çizgilerinin ortak dil ve kuralları kullanarak şahsî mükemmelliğe ulaşmak <sup>69</sup> olduğunu bilen Ayel, "lafzın nesir âdiliğine" düşmemesi için, şairin, buna mâni olan bütün nazım kaidelerine saygı göstermesi gerektiğini söyler. Bununla beraber "şairin dehası, kelimeleri yalnız kaidelerin delaletiyle değil, o kaideler haricinde de bulabilmesindedir." <sup>70</sup>

Görülüyor ki "kaide" de tek başına yeterli olamıyor. Vezin, kafiye, "lafız", ritm; bunlara can verecek bir "şair mizacı" olmadıkça, kuru bir gürültüden başka bir sonuç elde edilemez. Çünkü, "güzellik önceden tasarlanamaz." Alain'in dediği gibi, "zihnin doğurduğu çocuklar daima çirkin olurlar." <sup>71</sup>

Edip Ayel, "Şiir Anlayışı" başlığını taşıyan bir diğer yazısına, eleştirmenin bu konuda yaklaşımının nasıl olması gerektiğini belirleyen şu sözlerle başlar:

"Şairlerin kıymet ve derecelerini tayin için bir münekkide vucudu elzem olan meziyet, şahısları hakkında biyografik malûmat sahibi olmak, eserlerinin isim, basılış tarihi, vesaire gibi teferruata vakıf olmak, haklarında yapılan dedikodulardan hükümler çıkarmak, yani tezkerelerde görmeğe alıştığımız malûmatla mücehhez olmak değil, şiir dediğimiz tarife gelmez sırrı, manzumelerinin şu veya bu mısralarında, şu veya bu kıtasında keşif ve temyiz edebilmek, onlardan ruhumuza sıçrayan kıvılcımları görebilmek, o mısraların bir yıldız gibi titreyişlerini sezebilmek, neşrettikleri ilahî ıtrı duyabilmektir." <sup>72</sup>

Böylece O, sanatçıya yaklaşımda, "eser"den hareket edilmesinin doğru olacağı düşüncesini taşır. Ayrıca, bu konuda, şiir severlerin de aynı anlayışı benimsemelerini ister. Bunu yapan okur, "hiç bir şairin diğerlerine benzemediğini, her

<sup>68</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Kaide", Çınaraltı, C.3, S.75, s.8.

<sup>69</sup> İnci Enginün, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", Türk Dili, S.481-482, Ocak-Şubat 1992, s.570.

<sup>70</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Kaide", a.y.

<sup>71</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Kaide", Çınaraltı, C.3, S.75, s.8.

<sup>72</sup> Edip Ayel, "Şiir Anlayışı"; Çınaraltı, C.3, S.62, s.13.

birisinin kendisine mahsus bir hususiyeti olduğunu ve bir veya bir kaç noktadan diğerlerinden ayrıldığını hayretle görecek"tir. <sup>73</sup> Çünkü, sanatta "şahsiyet meselesi" önde gelir. Ayel, "şair şiirine kendi benliğini koymak ihtiyacını duymaz veya ihtiyacı tatmin etmezse ortaya şahsi bir eser koyamaz." der. <sup>74</sup> O'na göre şiir önce içe doğar, sonra bu içe doğan şeyler incelenir, işlenir, saflaştırılır ve olgunlaştırılır. Bütün bu gayretler, "saf, halis,öz şiire" kavuşmak içindir. <sup>75</sup>

Ayel, bir şairin kendisinden söz edilmesi için, şiirlerini kitaplaştırmasının tek başına bir ölçü olamayacağı görüşündedir. "Şiir ve Kitap" adlı makalesinde bu konuda şunları söyler:

"Kıymet hükmünü kitaba değil, ayrı ayrı manzumelere vermeliyiz. Bunlar ister kitapta çıkmış olsunlar, ister mecmuada. Kitabın intişarını beklemeden mecmualarda çıkan güzel şiirler ile hayranlığımızı kazanan şairin, bu şiirler hatırı sayılır bir yekûna ballıg olur olmaz kitabını göğsünü gere gere neşredebene emin olabiliriz. Bilâkis mecmualarda çıkan şiirlerinin hiç bir takdir, hatta alâka uyandırmadığını gören şair, şiirlerini kitap halinde toplamak külfetinden vareste kalmalı, beyhude masrafa girmemelidir. Kof kitapla isim yapılmaz." <sup>76</sup>

Ayel, yazısında Cenap Şehabettin, Yahya Kemal, Emin Bülent, Mithat Cemal gibi daha bir çok şairin şiir kitabını yayınlamadan meşhur olduklarını belirtir. Fakat O, yazdıkları ilgi ile karşılanan şairlerin, günün birinde mutlaka şiirlerini bir kitapta toplamalarını ister. Bunda ölçü, "mecmualarda çıkan şiirlerin ancak güzel olanlarını ve taktirle karşılananlarını seçmek, diğerlerini feda etmek; aceleci olmamak"tır. <sup>77</sup>

### SONUÇ:

En güzel sanat eserleri, her dönemde, eski şekilleri taklit ile ve taklit ederken de yeni yaratmalarla meydana getirilmiştir. Neo-klâsik şiire ulaşmada bu anlayışla çaba gösteren Edip Ayel, şiirini musikiye yaklaştırmak için aruza yönelerek, biraz şekilci, biraz kuralcı kalmış, bu yüzden aradığı "öz şiir"i bu yolda feda etmiştir. Biçim tedirginliği "öz"ün derinleştirilmesini önlemiştir.

Başta şiir sanatı olmak üzere, edebiyatımızın diğer "mesele"leri üzerinde görüşlerini belirttiği makalelerinde ise, daha çok bir tercüme havası hissedilmektedir. Ayrıca, bu makalelerin bazısında "alıntı"lar yazının bütününe hakim durumdadır. Kompozisyonun bir gereği olan, yazıda "nisbet" aksamaktadır.

Bütün bunlara karşın, Edip Ayel, 1940'lı yıllarda, kendi döneminde etkili bir dergi olan Çınaraltı'da bir biri ardı sıra yayımlanan neo-klâsik tarzın örnekleri olan şiirleri ve bu sanat anlayışını tanıtan yazılarıyla edebiyat tarihimizde yer alabilecek bir konumdadır.

<sup>73</sup> a.y.

<sup>74</sup> a.y.

<sup>75</sup> a.y.

<sup>76</sup> Edip Ayel, "Şiir ve Kitap", Çınaraltı, C.2, S.51, s.13.

<sup>77</sup> a.y.